

Nieuwsbrief 2025-4 Staartbijten

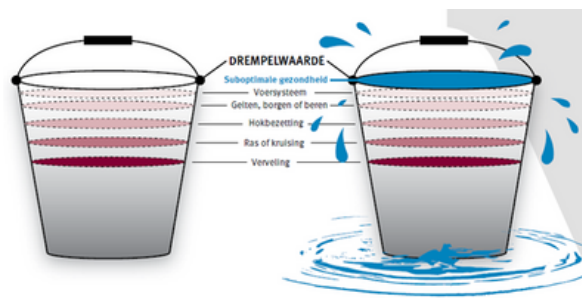
Het houden van varkens met lange staarten is een onderwerp dat aandacht verdient. Vanaf 2030 mogen er geen staarten meer gecoupeerd worden. Hoe gaan we als Nederlandse varkenshouderij om met deze uitdaging? Onderstaande nieuwsbrief geeft informatie over waarom en wanneer varkens gaan staartbijten en wat er preventief aan gedaan kan worden. En wat de gevolgen van staartbijten kunnen zijn. Zodat we samen kunnen werken naar een toekomst met varkens met lange staarten.

Risicofactoren

Er zijn meerdere oorzaken waardoor varkens kunnen gaan bijten, het is dus een **multifactorieel probleem**. Als er meerdere oorzaken aanwezig zijn op het bedrijf kan dat de oorzaak zijn dat 'de emmer' overloopt en er bijterij ontstaat.

Een aantal risicofactoren zijn:

- Te weinig eetplekken
- Te weinig drinkplekken en te lage / onregelmatige stroomsnelheid
- Te weinig hokverrijking
- Voersamenstelling
- Suboptimaal klimaat
- Bezettingsgraad van de dieren
- Genetica
- Lage gezondheidsstatus

Nieuwsbrief hoogtepunten

MULTIFACTORIEEL

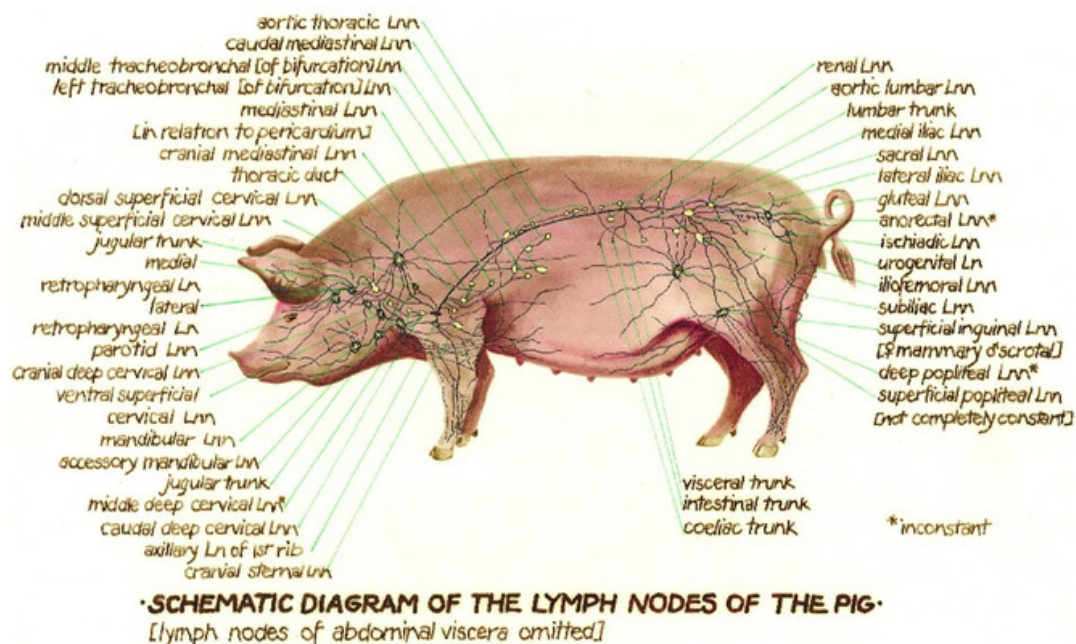
GROTE GEVOLGEN

30 CM STAART

SNEL INGRIJPEN

Gevolgen

Varkens met een aangebeten staart hebben een grotere kans op **infecties** van de staart en ontstekingen verder in het lichaam, **verminderde dagelijkse groei** en **aantasting van dierenwelzijn**. De zenuwen lopen door tot het einde van de staart, dus het is pijnlijk als er aan de staart gebeten wordt. Het optreden van ontstekingen in de rest van het lichaam ontstaat doordat er geen lymfeknopen rondom de staart zitten. Het lichaam kan dus niet snel ontstekingen opruimen rondom de staart, waardoor ontstekingen bijvoorbeeld in het ruggenmerg kunnen ontstaan.

Finland: verbod op couperen sinds 2003

Een land dat al veel ervaring heeft met lange staarten is Finland. Hier werd in 2003 het verbod om staarten te couperen ingevoerd. De overgangperiode was 57 dagen. In het slachthuis worden de staarten beoordeeld of er wondjes op zitten.

Als een varken een **aangebeten staart** heeft mag deze mee op **transport**. Finland is een land met een hoge gezondheidsstatus in de varkenshouderij. Ze zijn vrij van PRRS. Salmonella en Mycoplasma worden weinig gevonden en ook van APP wordt weinig kliniek gezien. Daarnaast voeren veel bedrijven **brij met lange troggen**, waar **6 keer per dag** gevoerd wordt bij de gespeende biggen en **3 tot 4 keer per dag** bij de vleesvarkens.

Onderzoek Finland

In een onderzoek van Valros et al. 2020 is gekeken naar de mate waarin **staarten** in Finland **beschadigd** zijn bij aankomst in slachthuis. En de beïnvloeding op de mate van afkeur, andere slachtbevindingen en aanwezigheid van abscessen in het karkas. Een **normale staartlengte** is gemiddelde 30 cm. In dit onderzoek is voor een intact (genoegen) staart >24 cm genomen.

Een van de resultaten van het onderzoek is te zien in onderstaande tabel. Dieren die een kortere staart hebben (9-16cm), hebben **11x meer kans op gehele afkeur**, 1,1% t.o.v. 0,1%. Van de 1000 varkens zou het dan om 11 varkens gaan die volledig afgekeurd worden. Maar ook het aantal **abscessen** bij varkens met een verkorte staart is aanzienlijk hoger.

Staartlengte bij slacht	Gehele afkeur karkas	Gedeeltelijke afkeur karkas	Abscessen (totaal)*
>24 cm ("intact")	0,1%	4,7%	2,7%
17-24 cm	0,6%	8,3%	5,5%
9-16 cm	1,1%	9,8	7,9%
< 9 cm	4,3%	29%	28%

* heupen, rug en andere delen van karkas

Meer gewrichtsontsteking

Varkens die een kleiner stukje van de staart missen (17-24 cm staartlengte) hebben 2x **vaker artritis (gewrichtsontsteking)** aan de slachtlijn dan varkens met een intacte staart, varkens met een kortere staart (9-16 cm) 2,5x vaker en varkens met een korte staart (< 9 cm) 4x vaker.

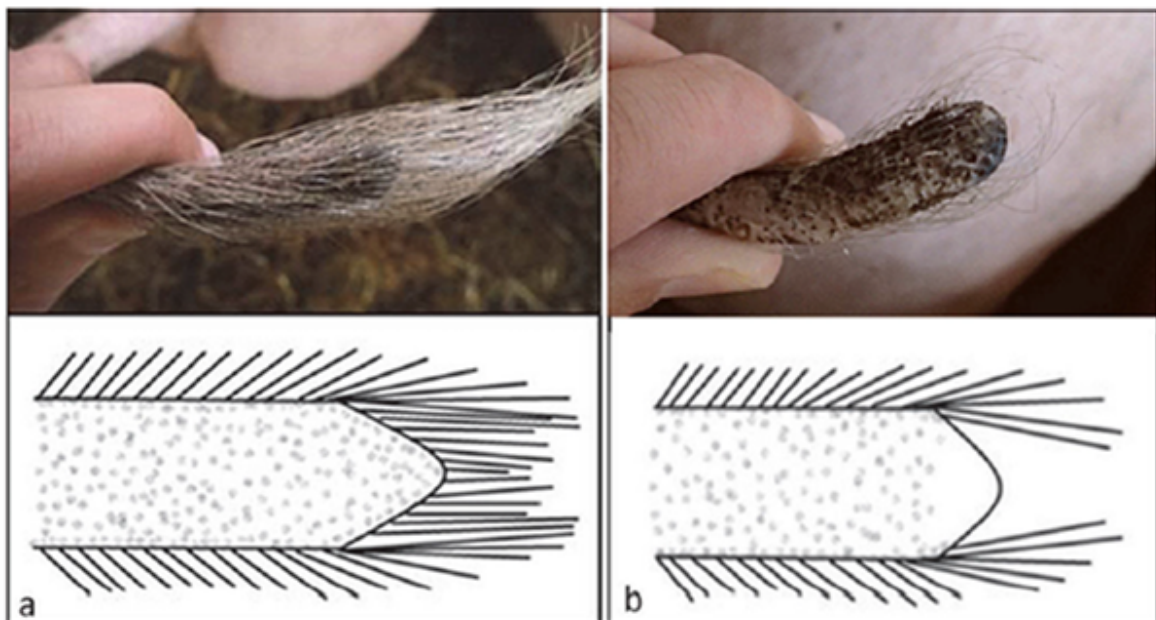

Hoe werken we naar lange staarten?

Het is belangrijk om **op tijd in te grijpen**. Drie dagen vóór de eerste verwondingen zijn vaak al symptomen zichtbaar. Zo gaat de staart eerst hangen, kan het pluimpje haar op de staart al missen (zie afbeelding hieronder) of is er enkele dagen ervoor al onrust merkbaar binnen een koppel.

Bijterij kan ineens heel snel toenemen. Bij de eerste tekenen van bijten is het belangrijk om het volgende te doen:

- **Drinknippels** controleren; is de stroomsnelheid voldoende hoog?
- Toegang tot **voer** controleren
- **Extra verrijking** aanbieden
- Identificeren van het **type bijter** en maatregelen hiervoor treffen
- Aangebeten staarten **behandelen** met verzorgende sprays zoals holospray of acederm-spray, adequate pijnstilling en eventuele antibiotica zoals beschreven in het behandelplan. Hertshoornspray kan gebruikt worden ter vermindering van staartbijten, maar heeft geen wondverzorgend component

Verrijking

De selectie van de juiste verrijking is belangrijk om varkens voldoende afleiding te geven en de mogelijkheid te geven dat ze eventuele **bijtneigingen** op de verrijking **uit kunnen oefenen**. Daarnaast kan verrijking helpen bij de verzadiging en varkens betere **sociale vaardigheden** bij brengen. Deze vaardigheden helpen op latere leeftijd bij agressie onderling.

Goede verrijking voldoet aan de volgende eisen: **veilig, eetbaar, kauwbaar, onderzoekbaar en manipuleerbaar**. Daarnaast moet het op zo'n manier verstrekt worden dat het **langdurig interessant** is, ze er met hun snuit in kunnen spelen en er **voldoende van beschikbaar** is.

Voorbeelden van verrijking hier aan voldoet is bijvoorbeeld:

- **Luzerne** dagelijks instrooien. Met name de eerste snedes zijn hiervoor geschikt, omdat deze zachter zijn. Zorg dat de luzerne een hittebehandeling heeft gehad om insleep van ziektes te voorkomen.
- Een **funbox**, ofwel een emmer gevuld met luzerne of stro die opgehangen kan worden. Onderin de emmer zit een gat en een zware bal. De varkens moeten moeite doen om de luzerne uit de emmer te krijgen.
 - Deze kan ook zelf gemaakt worden, let wel op dat er geen kegelvorming plaatsvindt waardoor het strooisel er niet meer uit komt (zie voorbeeld hieronder)
- **Hooiruif** met daarin hooi, stro of ander strooisel

Verstrek regelmatig iets anders van hokverrijking, zeker wanneer er sprake is van bijterij! Varkens zijn nieuwsgierige dieren en blijven dan de hokverrijking interessant vinden.

Staartbijten kan op elk bedrijf een andere oorzaak/oorzaken hebben. Overleg met uw bedrijfsdierenarts over het opstellen van een **preventieplan** van staartbijten en hoe u toe kunt werken naar varkens met lange staarten.

Bij vragen of opmerkingen neem contact op met uw bedrijfsdierenarts of met onze praktijk.

Artikel uit Vakblad Varkens

18 Varkens | november 2024 | EXPERTS

2030 komt snel dichterbij

Krulstaart vraagt om extra aandacht

Alle varkens in Nederland hebben vanaf 2030 een krulstaart. Dat lijkt misschien ver weg, maar om dit voor elkaar te krijgen is optimalisatie nodig van klimaat, voer- en watervoorziening en gezondheid. Dit werd duidelijk tijdens een studiereis naar Finland, waar vijf Nederlandse dierenartsen samen met Tivan van Berlo en Jan van Asselt van Zoetis aan deelnamen.

TEKST: JOHN LAMERS BEELD: JAN VUGTS, ADVEE, DAC ZUIDOOST, DE OOSTHOF

Ruim twintig jaar geleden is in Finland in relatief korte tijd het houden van varkens met een krulstaart verplicht geworden. Dat is gelukt, maar wel met vallen en opstaan. Sinds een jaar of vijf wordt er vanuit de slachterijen en onderzoeksinstaties ook extra aandacht besteed aan het houden van varkens met een krulstaart.

Het helpt dat Finse varkenshouders een vergoeding van zo'n 6 euro per varken krijgen als 95 procent of meer van de varkens intacte staarten heeft. Dat stimuleert om ermee aan de slag te gaan. Alle varkens, ook die met aangeboren staarten, mogen op transport naar de slachterij en worden daar automatisch gescoord. Bij ernstige schade, wat kan leiden tot ontstekings-afcessen, wordt een karkas afgekeurd. Onderzoek van de universiteit van Helsinki onder vijftienduizend varkens van 84 verschillende bedrijven wijst uit dat er nog wel een grote variatie is in de mate van staartbijten. Op een deel van de bedrijven is het percentage

al erg laag, maar er zijn ook bedrijven met veel aangeboren staarten. Redenen waarom staartbijten nog een probleem is, zijn de kwaliteit en beschikbaarheid van voer en water, het klimaat en de gezondheidstatus. Met name de darm- en longgezondheid moeten goed zijn. Als varkens zich niet prettig voelen, gaan ze eerder staartbijten of laten ze zich bijten.

VROEG STARTEN

Ook is beschikbaarheid van hokverrijking belangrijk. Dat moet al starten in het kraamhok, bleek ook uit een bezoek aan proefbedrijf Yli-Simoli van HKScan, Topigs Norsvin en Agrifirm. Al in het kraamhok wordt gestart met houtkrullen, stro en ander wroetmateriaal als afleiding. Dat gaat bij de gespeende biggen en vleesvarkens door. De uitval bij vrijlopende zeugen is vergelijkbaar met de uitval in kraambonen. Om de uitval door doodliggen laag te houden, wordt het biggenest van onder en boven verwarmd, zodat het nest aantrekkelijk is.

Leon Reijmer
Varkensdierenarts
De Oosthof

'Fris klimaat met onderkruip essentieel voor minder stress en bijterij bij biggen'

'Opvallend is de aandacht voor het klimaat bij gespeende biggen. In de afdeling wordt flink geventileerd via het plafond van houtwolcementplaten. Als het in de zomer te warm is, gaan er extra kleppen in het plafond open. Daardoor komt extra frisse lucht direct bij de biggen terecht. Dit voorkomt te hoge temperaturen, iets wat stress kan opleveren en daarmee aanleiding is voor staartbijten. Bang voor tocht zijn de Finnen niet, want de gespeende biggen hebben een onderkruip. Daarin is het bij opleg 32 graden Celsius, met een lekker warme vloer. In de afdeling zelf is de temperatuur flink lager, zo'n 25 graden. Zo kunnen de biggen ook in de onderkruip liggen. Aan het einde van de opfok daalt de afdelings-temperatuur naar 20 graden. Dat is anders dan in Nederland. Zeker bij volledige roostervloeren moet je de afdeling bij opleg opstoken tot 30 graden. Maar vaak blijft het in de afdeling toch te warm of is sprake van tocht. Hitte en tocht zijn beide aanleiding tot staartbijten.'

Kimberly Jongerman
Varkensdierenarts
DAC ZuidOost

'Dat Finland vrij is van PRRS is een voordeel bij het voorkomen van staartbijten'

'Finland is al jaren vrij van het PRRS-virus. Daardoor is de algemene gezondheidstoestand van de varkens in het land goed. PRRS is nu eenmaal vaak een trigger voor andere ziektekiemen. Daarnaast is Finland vrij van klachten van brachyspira, mycoplasma en salmonella. Wanneer er salmonella wordt gevonden, worden de varkens geruimd. Een goede gezondheidstatus is belangrijk. Uit onderzoek in Finland blijkt wanneer varkens lijden aan ademhalingsklachten ze uit frustratie meer fouragegedrag gaan vertonen en eerder gaan bijten. Varkenshouders in Nederland staan dus voor twee pittige opdrachten. De eerste is dat ze uiterlijk in 2030 varkens gaan houden met krulstaarten. De tweede is de aanpak van het PRRS-virus. En als het zelfs in Finland, met twintig jaar ervaring niet volledig lukt om alle varkens zonder staartbijten te leveren, zal er in Nederland ook een oplossing moeten komen voor het leveren van vleesvarkens met kleine staartwondjes.'

Tjimen Vos
Varkensdierenarts
Advée Dierenartsen

'Bereikbaarheid en beschikbaarheid van voer en water moeten hoge prioriteit hebben'

'Er zijn toevallige bijters, bijters uit frustratie en obsessieve bijters. De toevallige bijters zijn niet zo'n probleem. De obsessieve bijters zijn de dieren die je moet opsporen en apart moet zetten, ze zijn onverbeterlijk. Maar de meeste aandacht moet uitgaan naar de bijters uit frustratie. Varkenshouders in Finland tellen daartoe constant op de staarten. Zij de staart niet in een krul, dan weten ze dat er wat aan gaat komen en gaan ze direct op zoek naar de mogelijke oorzaak. Anders is het de volgende dag een bloedbad. Voeer en water hebben hierbij prioriteit. Voordeel is dat Finse varkens vrijwel allemaal brijvoer uit de lange trog krijgen. Belangrijk is ook dat ieder varken een eetplek heeft. Ook kijken ze naar de voerkwaliteit, dat is meestal geen probleem met eigen granen. Per tien varkens is er een drinknippel. In Nederland, waar droogvoer in plaats van natte brij gevoerd wordt, heb je meer drinknippels nodig en moet je zorgen voor voldoende vreetplekken.'

Dierenarts Kimberly Jongerman is op studiereis naar Finland geweest om meer te leren over het houden van varkens met lange staarten. Lees dit artikel op varkens.nl